

INGEZONDEN

(Buiten verantwoordelijkheid van de redactie; deze behoudt zich het recht voor de stukken te bekorten)

Symfysiotorie in Nederland

In hun artikel *Ervaringen met symfysiotorie* schrijven HAAN en MOLKENBOER (1971) dat deze ingreep hier te lande nimmer grote belangstelling heeft gehad en dat VAN DER LINDEN in zijn proefschrift, gewijd aan de symfysiotorie en de pubiotomie, een literatuurlijst heeft opgenomen waarin geen enkele Nederlander voorkomt. Het schijnt inderdaad dat er in Nederland in vroeger tijd weinig aanhangers van de symfysiotorie zijn geweest, waarbij het gezag van VAN DEVENTER, die vermeldt dat het „onnoedig is daar vandaan hulpe te zoeken” wel zal hebben meegeteld.

Toch is er een geval van symfysiotorie in Nederland te noemen dat zeker wel veel belangstelling heeft gekend: op 29 oktober 1783 verrichtte JOHANNES CHRISTIAAN DAMEN de operatie bij CORNELIA STOLS, geboren SPRANGER, die nadat twee eerdere zwangerschappen waren geëindigd met de geboorte van een dood kind nu voorspoedig beviel. Bij dezelfde vrouw werd door J. C. DAMEN op 11 augustus 1785 opnieuw een symfysiotorie verricht. Een en ander is goed gedocumenteerd. De gemeente 's-Gravenhage vereerde de operateur met een zilveren schenkbord waarop gegraveerd:

De Burgervaderen zijn verblyd
Dat DAMEN met behendigheid
Het schaambeent heeft doorsneden
Gered een Moeder en haar Kind
Dat hij daardoor hun Agting wint
Wordt by dees gift beleeden

's-Gravenhage, den 12 april 1784

Ook de Haagsche Courant van 12 april 1784 vermeldde het voorval.

De operatie van 11 augustus 1785 werd bij notariële acte op 6 juli 1786 verleden voor notaris CORNELIS JACOB VAN BRAKEL te 's-Gravenhage vastgelegd. De grote PETRUS CAMPER schreef hierover in hetzelfde jaar een pamflet, terwijl de operatie nog wordt vermeld in verscheidene andere geschriften.

JOHANNES CHRISTIAAN DAMEN, Zoon van HENDRIK DAMEN, deken van de chirurgijns confrerie te 's-Gravenhage, werd in 1789 lector in de anatomie, chirurgie en obstetrie te 's-Gravenhage als opvolger van Prof. D. HUYBERS. Hij oereerde op 23 april 1789 in de Engelse kerk in het Noordeinde en bekleedde zijn ambt tot zijn dood in 1804.

Literatuur: CAMPER, P. (1786) *Verhaal van den gelukkigen uitslag der doorsnede van de schaambeenderen gedaan door J. C. Damen*. Amsterdam. — HAAN, M. G. F. (1972) *Ervaringen met symfysiotorie*. *Ned. T. Geneesk.* 116, 331. — SURINGAR, G. C. B. (1870) Het onderwijs in de natuurkundige wetenschappen aan de Leidsche Hoogeschool gedurende het dertigjarige tijdvak van 1785-1815. *Ned. T. Geneesk.* 14, II, 1.

's-Gravenhage, februari 1972

L. J. ENDTZ

In hun artikel, handelend over „Ervaringen met symfysiotorie” stellen DE HAAN en MOLKENBOER (1972): „deze heden ten dage in Nederland als obsoleet beschouwde obstetrische ingreep heeft hier te lande nimmer grote belangstelling gehad”; ze verwijzen ter toelichting naar het proefschrift van VAN DER LINDEN over *Symfysiotorie en pubiotomie* (1961), waarvan de literatuurlijst geen enkele Nederlandse schrijver vermeldt.

Een en ander is alleen dan juist, wanneer men de geschiedenis der geneeskunde zo ongeveer in het midden der vorige eeuw laat beginnen. Wanneer men echter even verder terug ziet in het verleden, kan men met meer recht zeggen, dat er vroeger, met name in de tweede helft der achttiende eeuw in de periode van de opkomst der operatieve verloskunde in Nederland grote belangstelling voor de schaambeensnede heeft bestaan. In het door het *Nederlands Tijdschrift voor Geneeskunde* uitgegeven twaalfde deel der serie „Opuscula Selecta Neerlandicorum de arte medica”, dat de titel draagt *Varii auctores de Symphysiotomia* (1934) vindt men er niet minder dan 15 Nederlandse mededelingen over, daterend uit de jaren 1771 tot 1831. Erkend moet worden, dat deze mededelingen — zij het naar gewoonte dier dagen — ten dele geschied zijn in tijdschriften waarin men ze op het eerste gezicht niet zou zoeken: de *Nieuwe*, ook de *Hedendaagsche Vaderlandsche Letter-oefeningen*, de *Algemeene Konst- en Letter-Bode*.

Zeer spoedig nadat JEAN RENÉ SIGAULT op 1 december 1768 in een aan de „Académie de Chirurgie” te Parijs aangeboden verhandeling voorstelde de keizersnede door de schaambeensnede te vervangen, toonde men in Nederland voor deze operatie grote belangstelling. PETRUS CAMPER (1722-89), die over uitgebreide verloskundige ervaring beschikte, verrichtte de operatie met succes op varkens en beproefde haar op 23 december 1769 op het lijk van een oude vrouw in het Anatomisch Theater te Groningen. CAMPER beval de operatie wel aan, demonstreerde haar ook later herhaaldelijk op het kadaver doch heeft er zich nimmer aan gewaagd haar zelf op een barend uit te voeren. In 1777 noemde A. VAN DER LAAR de operatie reeds in (de tweede druk van) zijn leerboek *Schets der Verloskunde*.

Volgens DE FEYFER, die in 1914 een uitvoerige, in het Duits gestelde studie over de geschiedenis der schaambeensnede in Holland (tot 1840) publiceerde en dertig jaar later de inleiding tot het bovengenoemd Opusculum schreef, is de eerste symfysiotorie in Nederland op 10 juni 1778 verricht te Sprang, en wel door G. R. F. GROSHANS, medicinae doctor te Geertruidenberg. Het betrof de 31-jarige primipara ADRIANA VOS, een kleine, mismaakte vrouw van 3½ voet lang, waarschijnlijk dus een rachitische dwerg met een sterk vernauwd bekken, die reeds vier dagen in de arbeid lag, toen GROSHANS door de plaatselijke chirurgijn-vroedmeester erbij gehaald werd: De gevaarlijke keizersnede leek onvermijdelijk, maar aangezien GROSHANS vier jaar tevoren (1774) in Straatsburg gelegenheid had gehad de „doorsnijding der schaambeenderen” op vier dode vrouwen uit te voeren, waarbij in drie van de vier gevallen die beenderen 2 duim uiteenwaken, besloot hij aan de symfysiotorie de voorkeur te geven. De afgetobde kraamvrouw was er gaarne toe bereid, als er maar een einde aan haar lijden kwam.

„De Vrouw behoorlijk gelegd zynde, zoo nam ik een zeer scherp en afgeslepen Scheermes, omwonden, tot op 2 duim na, met een stuk linnen: vervolgens liet ik de Heer BRUHL de twee *Labia muliebra* na beneden drukken, en ik spande het vel aan den bovenrand der Schaambeenderen, en sneemet de andere hand, nauwkeurig in het midden, het vel en het vet door, tot op een halven duim afstand van de bovenste vereeniging der *Labia muliebra*, vervolgens sneet ik de Kraakbeene vereeniging der Schaambeenderen door, zonder de *urethra* of *clitoris* te kwetzen.

De Vrouw betuigde niet veel pijn gehad te hebben, en zooaanstonds als het doorgesneden was, verwyderden de schaam-